

Espais per la transmissió de la memòria: encontres intergeneracionals a la universitat

Index

Dades generals del projecte

Introducció

- Consolidant una experiència pilot

Participants i destinataris/es

- Edat, nivell escolar i àmbit educatiu dels participants
- Característiques de les persones destinatàries

Objectius d'aprenentatge

- Objectius Generals
- Objectius específics

Objectius del servei proposat

Metodologia

Calendari i descripció de les diverses fases

Annex 1

- Primera Trobada, 20 de març de 2009, Facultat de Psicologia, Universitat de Barcelona
- Segona Trobada, 17 de abril de 2009, Cotxeres de Sants

Annex 2

- Qüestionaris previs a la trobada. a) Pels joves i b) Pels grans

Dades generals del projecte

-Títol del projecte:

Espais per la transmissió de la memòria: encontres intergeneracionals a la universitat

-Breu resum del projecte:

Es pretén consolidar una experiència intergeneracional que es va iniciar el curs 2009. Es tracta de facilitar un espai (real i simbòlic) de trobada i coneixença mútua entre joves universitaris i gent gran. Es un espai de diàleg, reflexió i d'acció que pretén promoure una major sensibilitat vers l'altre/a: la seva experiència, la seva realitat, i on tots i totes les participants són coprotagonistes.

Paraules clau: relacions intergeneracionals, enfortiment de xarxes socials; aprenentatge col.laboratiu; comunicació i participació comunitària.

-Nom del centre o entitat responsable:

El projecte que es presenta s'organitza i realitza de manera conjunta entre la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona i el Programa de Gent Gran del districte de Sants-Montjuïc (Ajuntament de Barcelona).

Coordinadora: Dra. Conchi San Martin (Professora lectora. Facultat de Psicologia. Universitat de Barcelona)

Correu electrònic: csan_martin@uoc.edu

-Altres centres o entitats que participen en el projecte:

L'entitat i persones que es detallen a continuació participen com a coorganitzadores d'aquest projecte:

- . Programa de Gent Gran. Districte Sants-Monjuïc (Ajuntament de Barcelona)
- . Persones responsables: Carmen Gárate i Jordi González (Tècnics del Programa)

Introducció

La fragmentació d'espais i possibilitats de relació en funció de l'edat és una realitat cada cop més accentuada en les nostres societats occidentals i molt especialment en contextos urbans (Red Intergeneracional, 2008). Aquesta fragmentació en ocasions genera un desconeixement de la realitat de l'altre/a quan no un prejudici sobre les seves necessitats i possibilitats vitals pel simple fet de ser (etiquetat com) "jove" o "vell". Aquesta qüestió es veu agreujada per l'enorme ambigüitat del lloc social atorgat a les persones grans: de vegades es transmet una imatge positiva, com a col·lectiu amb experiència i a respectar, però moltes altres es transmet una imatge negativa, fràgil, que només mostra les mancances.

L'acostament entre diferents generacions a través de contextos i experiències educatives s'ha mostrat com un instrument fructífer tant a nivell de transmissió de coneixements com a nivell més afectiu ([Springate](#), [Atkinson](#) i [Martin](#), 2008): les i els grans senten reconeguda la seva experiència i el seu saber, les i els més joves descobreixen d'altra manera als seus grans, i ambdós relativitzen i flexibilitzen la seva visió de l'altre/a. Tots aquests aspectes poden contribuir a minimitzar la fractura intergeneracional i a generar xarxes beneficioses per a la cohesió social.

Consolidant una experiència pilot

La present proposta pren com a referent l'experiència educativa "Compartint escola" (Gárate i González, 2002) que es desenvolupa des de 1991 i on un grup de persones grans porten a l'escola els seus sabers, habilitats i experiències. En base a aquesta experiència el curs acadèmic 2008-09 es va elaborar el projecte pilot "Compartint Universitat" de manera conjunta entre la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona i el Programa de Gent Gran de Sants-Montjuïc (Ajuntament de Barcelona).

En aquest projecte pilot es va materialitzar la trobada entre persones grans i joves estudiants universitaris/es amb la idea de facilitar un coneixement més proper i autèntic sobre la realitat de cada col·lectiu. Entre les múltiples possibilitats de concreció, i ubicant-nos en les coordenades de la investigació-acció (Biglia i San Martín, 2005), vàrem optar per fer una proposta basada en el diàleg i el treball grupal com a elements per a promoure un aprenentatge col·laboratiu, dialògic i reflexiu ([Hedegaard](#) i [Lompscher](#), 1999) i on l'accent es posava en eliminar asimetries en la distribució de rols i "expertise".

De forma més concreta es van dur a terme dues trobades grupals on van participar de manera voluntària 40 alumnes de l'assignatura de Memòria (segon curs) de la Llicenciatura de Psicologia i 20 persones grans de Sants-Montjuïc. La primera trobada es va dur a terme a la facultat de Psicologia el dia 20 de març i la segona a l'equipament de les Cotxeres de Sants el dia 17 d'abril¹. De forma prèvia a la realització de les trobades es va fer una presentació de la proposta i es va demanar de respondre un qüestionari de manera individual amb un triple objectiu: a) que servís per pensar sobre la realitat de l'altre (joves sobre grans i grans sobre joves), b) que servís per encetar el diàleg el dia de la trobada i, c) que ens donés una certa eina de valoració del procés².

En el moment actual voldríem poder consolidar aquest espai formatiu i experiencial. Quins han estat els indicadors que ens han fet pensar que tindria sentit aquesta consolidació? Trobem d'una banda les opinions dels alumnes participants, així com de la gent gran. També afegim la satisfacció dels i les tècnics i del professorat participant.

Per exemple la majoria de joves participants expressen que pràcticament no comparteixen espais i/o relacions amb la gent gran a excepció dels derivats dels vincles familiars, això també es indicat pels grans. Aquest aspecte fa que de partida hi hagi un important desconeixement mutu amb una notable presència d'estereotips. Tot just, un dels aspectes que considerem més valuosos és que en el desenvolupament dels encontres joves i grans han expressat i reiterat la seva sorpresa al descobrir que l'altre/a era diferent a com un/a ho esperava de partida.

---

¹ Es pot veure un document gràfic d'aquestes trobades a l'annex 1

² Es poden veure els models emprats pels estudiants i per la gent gran a l'annex 2.

D'altra banda la majoria de gent jove pensa que pot ajudar a la gent gran, però no només acompanyant-los sinó també col·laborant de manera conjunta en activitats. També la gent gran expressa que creu pot ajudar a la gent jove a partir de la seva pròpia experiència. Per tant, de forma mútua hi ha una incipient consciència de què l'altre pot entendre i ajudar: la majoria de joves així ho pensen respecte dels grans i viceversa. Això mostra molt clarament una obertura vers l'altre, una valoració de la seva relació i experiència. També es detecta una sensibilitat vers les problemàtiques de l'altre col·lectiu, i paradoxalment malgrat la distància, es troben fortes comunalitats: els grans es mostren preocupats pel treball precari dels joves i la falta de perspectives i els joves indiquen que els grans tenen forts problemes econòmics per les pensions; la gent gran expressa situacions de solitud per manca de relació amb els fills i familiars i els joves refereixen incomprensió dels pares per manca de diàleg. Com es pot despendre, aquests aspectes generen una mútua complicitat.

En síntesi, el procés, per boca de les i els participants, sembla haver resultat altament gratificant i tots/es els/les participants expressen que val la pena repetir aquesta experiència i en general indiquen que ha faltat temps per aprofundir.

Tal i com s'ha assenyalat anteriorment si bé en la prova pilot aquesta proposta quedava emmarcada en les pràctiques de l'assignatura de memòria, aquest any es pretén configurar un *Seminari* que doni major autonomia a la trobada de la gent gran i jove i que quedi inserit de manera estable com acció formativa dintre dels estudis de grau de Psicologia i de la coexistent Llicenciatura. Amb aquesta acció es pretén crear un intercanvi a l'espai (simbòlic i real) universitari però també a l'espai quotidià dels grans, als equipaments del barri que usualment utilitzen.

Participants i destinataris/es

Entenem que les persones participants i destinatàries són tant el col·lectiu de *gent jove* universitària com el col·lectiu de *gent gran*. La proposta d'aquest projecte és tot just que l'acció formativa i de servei que involucri de manera *simètrica* a tots dos col·lectius encara que amb les seves diversitats.

-Edat, nivell escolar i àmbit educatiu dels participants

Col·lectiu de *gent jove*: Estudiants universitaris de segon curs del grau de Psicologia (antiga llicenciatura). Mitjana d'edat: 21/22 anys.

Col·lectiu de *gent gran*: Homes i dones a partir de 55 anys. Mitjana d'edat: 69/70 anys.

-Característiques de les persones destinatàries

Pel col·lectiu de la *gent jove*, l'activitat es proposa com a voluntària dintre del currículum formatiu i es demana com a requisit fonamental que hi hagi interès i motivació per conèixer i establir relació amb gent gran: en la seva diversitat i estant disposat a admetre i posar en entredit els propis estereotips.

Pel col·lectiu de la *gent gran*, és una activitat voluntària que s'ofereix a qualsevol persona gran que vulgui compartir amb els i les joves la seva experiència de vida, per tant, no és necessari un currículum acadèmic i/o professional. Tampoc és obligatòria pertànyer a un Centre de gent gran.

Objectius d'aprenentatge

Tal i com s'ha indicat a l'apartat anterior, el projecte es vol desenvolupar en un eix de simetria relacional on els i les joves aprenen dels grans però també els i les grans dels joves. Per tant, no es tracta de què uns siguin actors i els altres espectadors sinó que ambdós col·lectius es puguin constituir com a co-protagonistes. Aquest seria un dels objectius més rellevants d'aquesta experiència i que vertebrava la proposta dels objectius d'aprenentatge.

Per altra banda, crear ponts intergeneracionals permet posar en relació valors i maneres d'estar i experimentar el món molt diferents, de forma que es pot fer compatible la rigidesa de conviccions amb la generositat, la tecnologia amb la cultura popular, els nous valors socials i morals amb la tradició, els orígens amb el futur, la història viscuda amb els canvis socials, l'individualisme amb els sentiments, la competitivitat amb la riquesa personal. Tot això en un clima de respecte a la llibertat i diferència dels altres.

Objectius Generals

- Fomentar un aprenentatge col·laboratiu, dialògic i reflexiu que impliqui a joves i grans en un espai d'intercanvi intergeneracional.
- En el cas específic dels estudiants es considera una experiència important en la seva formació com a professionals de l'ajut, lligada a la seva formació personal i humanística.

- A les persones grans els permet trobar un espai social on la seva aportació és positiva, els permet mantenir-se actius socialment amb un enfortiment de la seva autonomia i solidaritat.

Objectius específics

- Aprendre a comunicar i escoltar més enllà de les etiquetes per qüestions d'edat (i prenent consciència d'aquestes) i, consegüentment, generar canvis d'actituds positives dels joves vers els grans i viceversa.
- Afavorir el coneixement de l'altre com a persona particular però també com a membre d'un col·lectiu amb problemàtiques específiques: la seva realitat, els seus desitjos, les seves necessitats, etc.
- Establir canals pels que l'experiència passada es fa present i resulta susceptible de ser coneguda i de ser comunicada.
- Aprendre de l'experiència i vivències de l'altre/a, per tant, revaloritzar-les com a útils i dotades de sentit.
- Generar coneixement a partir de la relació amb l'altre *més enllà dels llibres*. Això implica que ha d'haver un procés i una certa continuïtat –més enllà d'una experiència puntual i aïllada.
- Conèixer a l'altre el seu entorn quotidià (universitat i centre cívic/residència)
- Posar en joc estratègies de negociació per la presa de decisions grupals
- Promoure processos reflexius que reverteixen en un increment del compromís, de les accions solidàries i d'accions transformadores i on es promogui la capacitat d'agència i el potencial de participació social.
- Increment de l'estat de salut de les persones grans ja que cuiden més la seva imatge corporal, facilita més exercici físic i la relació redueix el possible sentiment de solitud.

Objectius del servei proposat

Entenem que el present projecte constitueix una acció formativa que al mateix temps esdevé una acció de servei a la comunitat. Si desbrossem els objectius del servei entesos com a objectius de benefici social, es perfilarien els següents:

- Crear, consolidar i donar vies de continuïtat a un nou espai relacional (físic i simbòlic) de trobada intergeneracional.
- Enfortir les xarxes socials (intergeneracionals). Aquest enfortiment entenem ha de generar més cohesió, empatia i solidaritat mútua i resulta fonamental per fer front a la fragilització social i individual.
- Promoure la col·laboració entre l'espai universitari i els serveis municipals, creant aliances i sumant forces entre teories i pràctiques.
- Anar més enllà del dret de no ser exclòs per entrar en la materialització de vies de participació social real de la gent gran.
- Posar les bases per una dur a terme una pràctica d'empoderament on els i les participants tenen responsabilitats, compromisos i marges de decisió reals.

Metodologia

Hi han hagut diferents i valuoses experiències que han volgut apropar el món universitari al món de la gent gran, per exemple el projecte d'universitat per la gent gran (Pinazo i Torrijos, 2008). L'enfocament i metodologia que aquí adoptem és diferent i, en aquest context, constitueix una experiència innovadora: es proposen una sèrie d'encontres grupals on els participants estan en situació de simetria relacional, es a dir, no hi han experts i tots/es es constitueixen com a co-protagonistes. Això implica tres qüestions fonamentals:

- a) Més que fer una aproximació teòrica sobre la qüestió intergeneracional es proposarà que sigui la mateixa *pràctica relacional, dialogada i col·laborativa* la que reverteixi en coneixement.
- b) Això suposa encetar un procés de *participació activa i reflexiva* (individual i grupal) sobre aquest procés relacional
- c) Els anteriors punts tenen com a horitzó un *procés d'autonomia* en la presa de decisions d'allò que es necessita i/o es vol dur a terme (eg. tipus de taller; possibles accions derivades després de la realització dels tallers). Entenem que aquest és un procés progressiu doncs la capacitat d'autonomia prendrà solidesa en la mesura en què es vagi creant la relació i el coneixement mutu.

El seminari s'estructura en *vàries sessions de caràcter grupal* i coordinades pels docents. Es duran a terme *quatre encontres* entre gent gran i estudiants, dos d'aquests encontres es faran a la mateixa Facultat de Psicologia i els dos restants al centre cívic de Sants. Els continguts i temporalització es recullen a continuació.

Descripció de les diverses fases

El projecte s'estructura en tres fases. A continuació s'indiquen les tasques principals associades a cada fase.

Fase inicial

- Preparació de les trobades: reunions de coordinació entre universitat i ajuntament, i previsió d'aspectes logístics (eg. possibles tallers)
- Elaboració de qüestionari per a grans i joves i de les eines de valoració de l'experiència
- Elaboració de dossier de presentació de l'experiència per a grans i joves

Fase desenvolupament

- Presentació del projecte als estudiants i a la gent gran (veure descripció de Sessió 0).
- Trobades conjuntes (veure descripció de sessions 1 a 4)
- Gravació de les trobades
- Reunions de l'equip per la valoració del desenvolupament del procés.

Fase valoració

- Anàlisi dels materials recollits (qüestionari, valoracions, desenvolupament de la interacció durant les trobades)

Descripció de les sessions:

- **Sessió 0. Una introducció a la pràctica de les relacions intergeneracionals** (aulari Psicologia, Duració: 2h)³

- Es reflexionarà sobre la realitat de la gent gran/jove i com es percep la seva situació vital (emocional, familiar, social, econòmica, etc...).

- Es facilitarà un qüestionari per treballar i estructurar aquests aspectes.

- **Sessió 1. La universitat obre portes: un primer entreu entre grans i joves** (aulari Psicologia, Duració: 2h.30)

- Primera presa de contacte de grans i joves, i formació dels grups de treball.

- S'estableix el diàleg en base als qüestionaris elaborats de manera prèvia per joves i grans sobre com els joves veuen als grans i viceversa.

- Com a tasca cada grup ha d'acordar quina/es temàtica/ques li agradaria poder aprofundir en la següent sessió (hagi sortit o no en el qüestionari facilitat).

- **Sessió 2. Parlar i escoltar per poder aprofundir** (aulari Psicologia, Duració: 2h.30)

- Cada grup de treball repren i treballa el tema que vol aprofundir. El diàleg no està estructurat a priori i es modula segons els interessos grupals.

- Es farà una posada en comú que resumeixi aquest diàleg per a la resta de grups.

- També es proporcionarà un llistat de possibles tallers per a realitzar a la tercera sessió, com a tasca final cada grup ha d'acordar quin taller li agradaria fer dintre del marge de temps disponible. Entre els possibles tallers: memòries i experiències d'abans i ara; trucs per viure (cosir, cuinar...); etc.

- **Sessió 3. Con las manos en la masa (o del diàleg a l'acció)** (Centre cívic Cotxeres de Sants, Duració: 2h.30)

- Amb un canvi d'escenari, que permet conèixer un dels llocs habituals dels grans, es durà a terme el taller escollit per cada grup.

- Es proposarà decidir grupalment què es vol fer en la següent sessió (eg. continuar amb el taller encetat, fer un altre de nou, plantejar alguna dinàmica específica...)

- **Sessió 4. Yes, we can!** (Centre cívic Cotxeres de Sants, Duració: 2h.30)

- Cada grup realitzarà allò que hagi acordat a la sessió anterior.

- Es farà una posada en comú del procés, de manera grupal i individual.

- Es demanarà una valoració del seminari.

---

³ Aquesta sessió es durà a terme pels joves i pels grans de manera paral·lela, com a introducció a l'experiència i com a preparació pels encontres.

Referències

- Biglia, B. i San Martín, C. (2005). La creació de l'altra en la investigació psicosocial. En AA. VV. -Col·lectiu Investigació- (Eds.) *Recerca activista i moviments socials*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill / Viejo Topo (pp. 35-46)
- Gárate, C. i González, J. (2002) Aprender con las personas mayores. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 45, 67-76.
- Hedegaard, M. i Lompscher, J. (1999) (Eds.), *Learning activity and development*, Aarhus: Aarhus University. Press.
- Pinazo, S. i Torrijos, C. (2008): *Aprendiendo a comunicar. Una experiencia intergeneracional centrada en la Comunicación*. Consultat el dia 14 de setembre 2009 en: <http://www.imserso.redintergeneracional.es/>
- Red Intergeneracional (2008), *Colección de documentos técnicos de la red intergeneracional* (num. 1-7). Madrid: Imserso.
- Springate, I.; Atkinson, M. y Martin, K. (2008), *Intergenerational practice. A review of literature*. LGA research report F/SR262 . Slough: NFER.

Annex 1

Primera Trobada Compartint Universitat, 20 de març de 2009, Facultat de Psicologia, Universitat de Barcelona

Segona Trobada Compartint Universitat, 17 de abril de 2009, Cotxeres de Sants

Annex 2

Qüestionaris previs a la trobada. a) Pels joves i b) Pels grans

A) QÜESTIONARI PER LES I ELS JOVES: COMPARTINT UNIVERSITAT

- Quins problemes creus tu que té la gent gran actualment?
Econòmics:
Socials:
Familiars:
De salut:
De relació:
Altres:
- Creus que vosaltres les i els joves els podeu ajudar?   SI   NO
En què i com:.
- Quins problemes creus que teniu vosaltres com a col·lectiu jove?
Econòmics:
Socials:
Familiars:
De salut:
De relació:
Altres:.
- Creus que la gent gran us pot ajudar?   SI   NO
En què i com:
- Li doneu valor a la experiència de la gent gran?   SI   NO
Quant: 1 2 3 4 5
Perquè:
- ¿Compartiu espais i/o relacions amb la gent gran? Quins?
- Com creieu què us veu la gent gran? (Poseu tres adjectius)
- T'agradaria tornar a tenir una altre trobada amb aquesta gent gran?SI   NO
Perquè i amb quin objectiu:
- ¿Quin títol posaries a aquesta experiència que has viscut avui plegats gent gran i joves?

B) QÜESTIONARI PER LES I ELS GRANS: COMPARTINT UNIVERSITAT

- Quins problemes creus que té la gent jove actualment?
Econòmics:
Socials:
Familiars:
De salut:
De relació:
Altres:
- Creus que vosaltres les i els grans els podeu ajudar?   SI   NO
En què i com:.
- Quins problemes creus que teniu vosaltres com a col·lectiu de gent gran?
Econòmics:
Socials:
Familiars:
De salut:
De relació:
Altres:.
- Creus que la gent jove us pot ajudar?   SI   NO
En què i com:
- Li doneu valor a la experiència de la gent jove?   SI   NO
Quant: 1 2 3 4 5
Perquè:
- ¿Compartiu espais i/o relacions amb la gent jove? Quins?
- Com creieu què us veu la gent jove? (Poseu tres adjectius)
- T'agradaria tornar a tenir una altre trobada amb aquesta gent jove?SI   NO
Perquè i amb quin objectiu:
- ¿Quin títol posaries a aquesta experiència que has viscut avui plegats gent gran i joves?